

ارزش گذاری اموال نامشهود در حقوق ایران، چین و کره جنوبی

امیر اسلامی تبار* عضو هیئت علمی گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ایران.

امحسَن حقی دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق شرکت‌های تجاری، دانشکده حقوق، دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ایران.

امحسَن رئیسی دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق شرکت‌های تجاری، دانشکده حقوق، دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ایران.

چکیده

در عصر حاضر که زندگی بشر تحولات عظیم و پرسرعتی را تجربه می‌کند و فناوری به سرعت مسیر رشد خود را طی می‌نماید، مزیت‌های رقابتی اشخاص به‌ویژه بنگاه‌های تجاری از قالب‌های سنتی ملموس با دگرگونی دچار تحول شده‌اند و اکنون اموال نامشهود بیش از اموال مشهود در دارایی اشخاص خودنمایی می‌کنند. نادیده‌گرفتن این اموال ممکن نیست و زمانی که مالی به رسمیت شناخته می‌شود مسئله ارزش و ارزش‌گذاری آن هم مطرح می‌گردد، به‌خصوص که مهم‌ترین مشخصه این اموال نامشهود بودنشان است، پس عملیات ارزش‌گذاری اینگونه اموال نیز فرایندی مخصوص و ویژه و متمایز از اموال مشهود خواهد داشت. مهم است که نظام حقوقی خود آمادگی حکمرانی بر این فرایند را داشته باشد. این مهم میسر نمی‌شود مگر با قانون‌گذاری دقیق و نظارت بر اجرای مجری معین و متخصص این عملیات ویژه. در این نوشتار کشور چین و کره جنوبی به‌عنوان پیشتازان این عملیات در شرق جهان مورد بررسی قرار گرفته‌اند که نتیجه حاصله خلأهای قابل توجه نظام حقوقی کشور عزیزمان را نمایان می‌کند. در نظام حقوقی ما فرایند ارزش‌گذاری اموال نامشهود غیردولتی، هنوز قانونی دقیق، مقررۀ جامع و نهاد متخصص ویژه‌ای ندارد. صرفاً دولت برای رفع نیازهای خود گاه به انعقاد تفاهم‌نامه اقدام و گاه نهاد خاص ایجاد کرده است که پژوهش حاضر

خلأهای همان اقدامات را نیز مشهود می‌سازد. در راستای وظایف ذاتی پژوهش، پیشنهادهایی کم‌هزینه و مؤثر بر پایه پژوهش در نظام‌های حقوقی کشورهای مورد بررسی ارائه داده و تجارب موفق آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است تا چه‌بسا با اعمال اصلاحاتی در نظام ساختاری و یا حدود صلاحیت‌ها و مقررہ‌گذاری، مقدمات ایجاد بستر کار تخصصی فراهم آید. سپس درخصوص تربیت نیروی متخصص و جذب و آموزش نیروی انسانی متخصص به منظور رفع حتی‌المقدور خلأها و خروج از تشنگی نظرات، راهکارهایی ارائه داده شده است.

واژگان کلیدی: ارزش‌گذاری، دارایی‌های نامشهود، ارزیابی اموال ناملموس، دارایی فکری.

مقدمه

گسترش جهان و سرعت رشد فناوری اموال را مورد تأثیر قرار داد و انقلابی بزرگ در حیطه اموال رخ داد که به مرور با پررنگ‌تر شدن نقش اموال نامشهود^۱، جهان را مجبور به پذیرش و به رسمیت شناختن اموالی کرد که ارزش داشتند و قابل لمس نبودند. این انقلاب بزرگ بر رشته‌های حقوق، حسابداری، اقتصاد، سیاست و سایر علوم کم‌وبیش تأثیر نهاد. امروزه حقوق مالکیت فکری به‌عنوان علم حاکم بر اموال فکری، که عضوی بزرگ از خانواده اموال نامشهود، حلقه مکمل چرخه نوآوری به حساب می‌آید، سبب شکوفایی اندیشه‌های خلاق انسانی، توسعه تحقیقات، علم و فناوری و تجارت می‌شود. باوجوداین، عنصر کلیدی سرمایه فکری به‌طور ضعیفی درک شده است و پیرامون موضوعات مربوط به اموال نامشهود یا فکری به‌خصوص ارزش‌گذاری این اموال فعالیت‌های تحقیقی کم‌تری در دسترس است. همان‌گونه که اموال مشهود موضوع دعاوی حقوقی واقع می‌شوند، اموال نامشهود نیز امروزه به‌جهت ارزش مادی و جایگاه ویژه بین اموال اشخاص گاه موضوع دعاوی حقوقی قرار می‌گیرند و در این دعاوی، تعیین ارزش مال نامشهود موضوع دعوی ضرورت می‌یابد یا گاهی در شرکت‌های تجاری جهت محاسبه ارزش مجموع اموال شرکت (اعم از مشهود و نامشهود) طی کردن فرایند ارزش‌گذاری اجتناب‌ناپذیر می‌شود. در فرایند مهم و سرنوشت‌سازی چون ارزش‌گذاری، منطقی است که روش‌های معین و معیارهای مشخصی در قوانین مربوطه برای مصادیق مختلف اموال نامشهود شناسایی شده توسط قانون، موجود و در دسترس باشد یا مستقلاً در این حوزه به تدوین مقررات خاص پرداخته شود. پیش از مطالعات جزئی در این حوزه پرسشی که به ذهن متبادر می‌شود این است که طی کردن فرایند ارزش‌گذاری

اموال نامشهود چه اهمیتی دارد و کدام معیارها و عوامل حقوقی یا قانونی بر ارزش اموال نامشهود اثر می‌گذارند و باعث افت ارزش یا افزایش ارزش آن می‌شوند؟ کشورهای صنعتی چون چین، کره جنوبی که مقصد شرکت‌های بزرگ برای تأسیس کارخانجات و نمایندگی در آن‌ها هستند، چه رویکردی نسبت به این اموال داشته‌اند؟ در ایران قوانین و مصوبات موجود تا چه حد ارزش این اموال را در خود مهم شمرده و چه احکامی درخصوص ارزش‌گذاری و ارزیابی آن ارائه کرده‌اند؟ ضعف‌های موجود در نظام حقوقی ایران از حیث توجه به ارزیابی و ارزش‌گذاری اموال نامشهود چیست؟

در پی یافتن پاسخ سؤالات درباره قوانین و رویه‌های موجود درخصوص این موضوع، در قوانین و مصوبات کشورهای نامبرده شده پژوهش شده است که ابتدا به بررسی ماهیت دارایی‌های نامشهود و ماهیت ارزش‌گذاری و اهمیت این فرایند پرداخته شده و سپس ضمن بررسی قوانین موجود، حوزه ارزش‌گذاری اموال نامشهود در کشورهای هدف و ایران و نقد آن‌ها از حیث توجه به مبحث مورد مطالعه به تشریح عوامل مختلفی که بر فرایند ارزش‌گذاری مؤثرند، پرداخته شده است. در همین راستا در پایان پژوهش پیشنهاداتی جامع جهت تحول مثبت در نظام حقوقی کشور عزیزمان، جمهوری اسلامی ایران، ارائه می‌شود. درحقیقت اثبات اهمیت توجه به ارزش‌گذاری اموال نامشهود و آسیب‌شناسی قوانین و مصوبات موجود با بررسی تحلیلی قوانین و مصوبات چین و کره جنوبی و درنهایت رسیدن به نتایج و دستاوردهای معیار و مؤثر برای ایجاد تحول ملموس و مثبت در نظام حقوقی ایران از حیث موضوع مورد توجه پژوهش هدف اصلی و ریشه‌ای پژوهش است و هدف فرع بر اصل موضوع عبارت از بررسی عوامل نوسان ارزش اموال نامشهود و ابتکارات و خلاقیت‌های نظام‌های حقوقی مورد بررسی درخصوص موضوع مورد توجه پژوهش و نیز ایجاد انگیزه در محققان برای پیگیری و توسعه مفهوم مورد مطالعه این پژوهش است تا درنهایت بتوان چون کشورهای پیشرو در این عرصه، به قوانین و رویه‌های شفاف و قاطع در ارزش‌گذاری اموال نامشهود مثلاً دارایی‌های فکری رسید و برای تحول در رویه کم‌بازده کنونی چاره‌ای اندیشید. لیکن گفتنی است شیوه پژوهش کتابخانه‌ای، که شیوه‌ای مرسوم در مطالعات علوم انسانی است، در این خصوص به کار گرفته شد و ملاحظه اصلی در انجام تحقیق حاضر نو و جدید بودن موضوع در حیطه حقوق اموال و تقریباً بکر بودن آن در رویه‌های تقنینی و اجرایی کشور است. همین مسئله موجب شد برای انجام پژوهش با کاستی منابع داخلی روبه‌رو شویم و ترغیب شدیم برای ایفای نقش در پیشرفت نظام حقوقی کشور به قوانین کشورهای هدف رجوع کنیم، ازاین‌رو، مراجعه به منابع موجود در جهان به زبان انگلیسی، کره‌ای، چینی ساده‌شده و ترجمه و برگردان آن‌ها و تطبیق

با شرایط، مقررات و نظامات داخلی در جهت جبران این کاستی صورت گرفت که هرچند سختی‌هایی از حیث دسترسی به منابع پیشرو بود به لطف پروردگار هدف پژوهش حاصل شد و در نهایت به سرانجام رسید.

۱. بررسی مختصر مفاهیم

در ادامه جهت بررسی دقیق‌تر مباحث مورد توجه پژوهش به بررسی چند مفهوم مرتبط با پژوهش از جمله اموال نامشهود، ارزش و ارزش‌گذاری خواهیم پرداخت.

۱-۱. مفهوم اموال نامشهود

هر شیء یا حق باید دو وصف را به‌طور هم‌زمان دارا باشد تا بتوان آن را مال نامید. نخست، دارای ارزش اقتصادی برای دادوستد باشد؛ یعنی مردم حاضر باشند برای به‌دست‌آوردن آن پول پرداخت کنند. به داشتن ارزش اقتصادی «مالیت داشتن» می‌گوییم؛ دوم آنکه، قابل تملک خصوصی باشد. اموال نامشهود یا ناملموس آن اموالی است که ماهیت خارجی، بیرونی مادی و دیدنی ندارند. این اموال در واقع حقوقی هستند که جنبه مالی و ارزش اقتصادی دارند، مانند حق اختراع (توکلی، ۱۴۰۰: ۸۷).

۲-۱. مفهوم ارزش و ارزش‌گذاری

ارزش به معنی ارج و بهایی است که در کالاها وجود دارد. ارزش با ارج هم‌ریشه است یا به عبارتی دیگر ارج معرب ارز است. ارز به معنی حالت حاصل از ارج گذاشتن است. انسان برای چیزهایی ارج می‌گذارد که برایش اهمیت دارد و آن چیزها همان‌هایی هستند که به حال او مفیدند (مطهری، ۱۳۷۳: ۹۰). باید توجه داشت که ارزش و قیمت مترادف نیستند؛ قیمت مقدار پولی است که برای خرید یک محصول یا در اختیار داشتن یک خدمت پرداخته می‌شود، ولی ارزش، بهای حقیقی‌ای است که شخصی برای خرید یک محصول یا خدمت حاضر به پرداخت است. ارزش‌گذاری به معنای فرایندی است که به کمک آن ارزش هر چیز تعیین می‌شود (Smith, 1994: 140) ارزش‌گذاری می‌تواند برای تعیین ارزش یک مال یا مجموعه‌ای از اموال انجام پذیرد.

۳-۱. اهمیت ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود

در مدل‌های کسب‌وکار جدید دارایی‌های نامشهود اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده‌اند. در نتیجه این تحولات و روندها شناسایی، ارزیابی و ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود و اقدام برای حفاظت از آن‌ها به عنصر کلیدی در موفقیت و دوام شرکت‌های مدرن تبدیل شده است (Cohen, 2011: 26).

شرکت‌های تجاری در حال ورود به عرصه اقتصاد مبتنی بر دانش هستند. خصیصه اصلی این اقتصاد، تأثیرپذیری از دانش و دارایی‌های نامشهود به‌عنوان مهم‌ترین عامل در تولید و کسب مزیت رقابتی و مهم‌ترین منبع نوآوری برای واحدهای تجاری شناخته می‌شود. در دهه‌های گذشته دارایی‌های نامشهود یکی از مهم‌ترین منبع تولید ثروت و پیشرفت اقتصادی بوده‌اند و این تأثیرگذاری در شرکت‌های تجاری، حتی از دارایی‌های مشهود نیز گاهی فراتر رفته است (دهقان و همکاران، ۱۳۹۶: ۶).

در عصر حاضر میزان دارایی‌های غیر ملموس شرکت‌ها به‌طور قابل توجهی افزایش یافته است و برخی از دارایی‌های نامشهود می‌توانند عمر بسیار طولانی داشته باشند، مثلاً برخی علائم تجاری عمری بیش از یک قرن دارند. در صورتی که در این مدت ممکن است حتی دارایی‌های ثابت شرکت هم تغییر کرده باشند، بیشتر انواع دارایی‌های غیر مشهود قابل حفاظت و قابل اجرا توسط قانون هستند و لذا براساس این قابلیت، قابلیت انتقال به دیگری را دارند و می‌توانند مورد معامله قرار گیرند و برای مالک آن سودآور باشند. این دارایی‌ها از نظر جذب سرمایه‌گذار هم مهم‌اند، برای دهه‌ها ارزش یک شرکت برحسب دارایی‌های ملموس می‌سنجیدند، اما اکنون این واقعیت آشکار شده است که ارزش واقعی یک شرکت، جایی بیرون از آن، یعنی در ذهن مشتریان قرار دارد (عارف‌منش و رحمانی، ۱۳۹۴: ۴-۹).

اموال نامشهود می‌توانند به‌عنوان وثیقه هم عمل کنند، مثلاً وثیقه در روند فرایندهای قضائی قرار گیرند و مهم‌تر از آن مالک مال نامشهود برای بهره‌مندی از جنبه‌های مادی تلاش‌های فکری خود و نیز برای عرضه آن‌ها به عموم جامعه نیازمند سرمایه‌ای هنگفت است تا بتواند به تجاری‌سازی ایده‌های خود پردازد و محصولات تولیدشده از طریق این ایده‌ها را در سطحی انبوه به جامعه عرضه کند. اگر صاحبان اموال نامشهود نتوانند با وثیقه گذاشتن حق خود وام دریافت کنند (Saragih & Widiarty, 2023: 9). در وهله اول جامعه است که از برخورداری از محصولات فناوری جدید محروم خواهد شد، سپس صاحبان حقوق از عرضه و تجاری‌سازی ایده‌های مفید خود دلسرد خواهند شد (کریمی و اسلام، ۱۳۸۷: ۲-۴).

در تعیین سهم هر یک از مالکان دارایی نامشهود، فرایند ارزش‌گذاری ایفای نقش می‌کند، مثلاً تعیین سهم هر یک از مالکان در مراکز تحقیق و توسعه، در هنگامی که همکاری‌های راهبردی به‌صورت سرمایه‌گذاری مشترک وجود دارد، گاهی برآورد خسارت در هنگام نقض حقوق دارایی فکری و نقض قرارداد لازم است که مهم‌ترین فرایند در آن ارزش‌گذاری مال ناملموس است. ارزش‌گذاری در حسابرسی و در هنگام نوشتن گزارش‌های مالی شرکت‌ها نقش مهمی دارد. در

برخی کشورها که سازوکار منظم و دقیقی برای تعیین مالیات وجود دارد، ارزش‌گذاری مالکیت‌های فکری به‌عنوان دارایی فرد یا شرکت یا بنگاه در محاسبه تعیین مالیات بسیار حائز اهمیت است. در روند انحلال یا بازسازی شرکت‌ها مثلاً در هنگام ادغام شرکت‌ها نیازمند ارزش‌گذاری دارایی‌های یکدیگر به‌منظور تعیین قیمت سهم قابل‌مبادله هستند. می‌توان به ارزش‌گذاری باشگاه‌های ورزشی استقلال و پرسپولیس اشاره کرد که با ابلاغ آیین‌نامه اجرایی نحوه طبقه‌بندی بنگاه‌ها، تأیید صورت‌های مالی و بازاریابی بنگاه‌های مشمول واگذاری و تصویب دولت در سال ۱۳۸۸، در فهرست واگذاری‌ها قرار گرفتند. ارزش نهایی باشگاه پرسپولیس ۳ هزار و ۲۱۰ میلیارد تومان و ارزش نهایی باشگاه استقلال ۳ هزار و ۱۸۰ میلیارد تومان برآورد شد. این ارزش‌گذاری، از سوی کارشناسان رسمی دادگستری از دارایی‌های این دو باشگاه به‌عمل آمد و نکته مهم موجود در این ارزش‌گذاری تأثیر ویژه دارایی‌های نامشهود دو باشگاه، یعنی برند دو باشگاه بوده که مورد تصویب اعضای هیئت واگذاری قرار گرفت و در این راستا، سازمان خصوصی‌سازی بیان کرد که ارزش واقعی این دو باشگاه برند آن‌هاست و دارایی اصلی آن‌ها دارایی نامشهود است که براساس آن هم ارزش‌گذاری انجام شده است. ارزش برند استقلال ۱۷۸۰ میلیارد تومان و املاک و مستغلات ۱۴۰۰ میلیارد تومان برآورد شده است (www.ifb.ir)، فرابورس ایران، دسترسی ۱۴۰۱/۰۲/۰۶). مثالی که ذکر شد یک نمونه از جلوه‌های اهمیت این فرایند مهم را نشان می‌دهد که قابل تأمل و توجه است.

۱-۳-۱. عوامل حقوقی و قانونی مؤثر بر ارزش‌گذاری اموال نامشهود

الف) یکی از عوامل مؤثر بر نوسان و تغییر ارزش دارایی‌های نامشهود پرداخت یا عدم پرداخت هزینه‌های قانونی صیانت از حقوق مربوط به مال توسط صاحب‌مال است. واضح است که در صورت عدم پرداخت هزینه‌های قانونی مربوط به صیانت از حقوق مالکیت فکری حمایت قانون و دولت از آن برداشته می‌شود و قاعدتاً به همان نسبتی که پرداخت این هزینه‌ها ارزش مال را ارتقا می‌دهد عدم پرداخت نیز موجب سقوط ارزش مال فکری یا نامشهود خواهد بود. برای مثال کسب حقوق مربوط به مالکیت فکری به‌عنوان عضوی بزرگ از خانواده اموال نامشهود و صیانت از آن مستلزم صرف هزینه‌هایی است که لازم است این هزینه‌ها و تأثیر آن در مدل‌های مختلف ارزش‌گذاری برآورد و لحاظ شوند؛ مثلاً مطابق قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶ صاحب حق و امتیاز موظف است سالانه مبلغ مشخصی را به اداره مالکیت

صنعتی پرداخت کند. ملاحظه این هزینه‌ها در مدل ارزش‌گذاری باعث افزایش ضریب صحت و اطمینان نتایج حاصل از روش ارزش‌گذاری انتخابی می‌شود.

ب) حقوق قانونی مالک حق مالکیت فکری و دیگر انواع اموال نامشهود مهم است که باید مورد توجه مدل‌های مختلف ارزش‌گذاری قرار گیرد که در ادامه به بررسی دقیق‌تر آن پرداخته می‌شود:

۱. محدوده حمایتی مرتبط با اموال فکری که دارنده مالکیت فکری به واسطه قوانین موضوعه از آن بهره‌مند است که هرچه این محدوده وسیع‌تر و گسترده‌تر باشد، مال فکری با ارزش‌تر خواهد بود. کشورها به دو دلیل اصلی قوانینی را جهت حمایت از مالکیت فکری وضع می‌کنند: نخست بیان قانونی حقوق معنوی و اقتصادی افراد خلاق در ارتباط با آنچه که خلق می‌کنند و حقوق عموم برای دسترسی به دستاورد این افراد و در نهایت توسعه و ترویج خلاقیت‌ها و گسترش و کاربرد کردن نتایج آن‌ها و نیز تشویق تجارت منصفانه که در رشد اقتصادی و اجتماعی مؤثر خواهد بود.

۲. حمایت قوی و مؤثر قانون از حقوق اموال نامشهود مهم است؛ به این معنی که مالی از اموال نامشهود مثل اموال فکری که تمرکز قانون بر حمایت و صیانت از آن قوی‌تر است ارزش بیشتری در فرایند ارزیابی و ارزش‌گذاری از خود نشان می‌دهد.

۳. حقوق مربوط به دارنده اموال نامشهود باید قابلیت اجرایی شدن داشته باشد و به فعلیت برسد، زیرا صرف وجود حمایت قوی از مالکیت دلیل بر قطعیت به اجرا درآمدن کامل حقوق اعطایی نیست، چرا که اجرایی کردن حقوق بستگی به مالک نیز دارد و مالک لازم است در جهت حفظ و نگهداری و صیانت از مال خود و پیشگیری از نقض حقوق و در صورت نقض حقوق آن را پیگیری کند که چنین اعمالی در جهت صیانت از حقوق نیازمند در اختیار داشتن منابع مالی است و هرچه تمایل به لحاظ رعایت شرایط مذکور و در اختیار داشتن منابع مالی جهت صیانت از مال فکری بیشتر باشد ارزش این گونه حقوق نیز به مراتب بیشتر است. البته گفتنی است درخصوص اموال فکری متأثر از فناوری‌ها و تکنولوژی‌های جدید بازار حقوق متعلق به مالک به شدت تحت تأثیر قرار گرفته و تضعیف شده است (Mastura, 2000: 56).

۴. مالک پس از انجام اعمال مقدماتی جهت صیانت قانونی از حقوق و طی فرایندهای قانونی مرتبط با آن باید در تجاری‌سازی مال خویش توانمند و کوشا باشد؛ به این معنی که قادر باشد ایده‌ها و اختراعات خویش را به محصولات و یا خدمات قابل عرضه در بازار و در جهت ایجاد شغل و تولید ثروت تبدیل کند. تجاری‌سازی فناوری، خلق محصول، خدمت یا فرایند جدیدی مبتنی بر رفع تقاضای جدید است و رفع آن مستلزم تلاش مستمر در راه تبدیل نتایج به محصولات

و خدمات جدید و بازاریابی موفق آن‌هاست. تجاری‌سازی به انتقال فناوری بسیار نزدیک است؛ به عبارت دیگر فرایند تجاری‌سازی، همان فرایند انتقال دانش و فناوری از مراکز تحقیقاتی مانند مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری به صنایع موجود یا کسب‌وکارهای جدید است. در واقع تجاری کردن فرایندی است که از طرح کردن و پروردن یک ایده آغاز می‌شود و به سمت تولید کالا و خدمات و در نهایت فروش آن به مشتری صنعت یا استفاده‌کننده نهایی می‌انجامد. برای مثال، اموال فکری می‌تواند از طریق فروش، واگذاری و یا ورود به روابط تجاری قراردادی، نظیر صدور مجوز بهره‌برداری، فرایند تجاری‌سازی و عرضه به بازار را طی کند.

زنجیره ارزش از ایجاد مفهوم که نتیجه تحقیق است، شروع و با توسعه و نوآوری به فروش و خدمات پس از فروش محصول ختم می‌شود. برای ایجاد ثروت، طی تمامی مراحل زنجیره لازم است. تحقق این مهم نیازمند صرف زمان است و به همین علت هم بیشتر نوآوران شرکت‌ها و کارآفرینان، تحقیقات کافی در بازار را انجام نمی‌دهند و تنها یک ایده از سه هزار ایده به موفقیت منجر می‌شود. علاوه بر آن عملیات تجاری‌سازی جهت ارزش‌دهی به مال فکری نیازمند تأمین سرمایه است. بنابراین می‌توان گفت مال فکری یا نامشهود حاصل از فناوری به‌تنهایی عامل خلق ثروت نیست، بلکه استفاده مؤثر و مناسب از آن است که باعث خلق ثروت می‌شود. دو راهکار حقوقی عمده برای تجاری‌سازی دارایی‌های فکری از سوی صاحبان آن‌ها غیر از شکوفاسازی شخصی فروش یا واگذاری مال نامشهود، واگذاری حق امتیاز دارایی‌های فکری، می‌تواند از طریق فروش و انتقال مالکیت آن، انجام گیرد و صدور مجوز را که به‌صورت واگذاری مجوز بهره‌برداری از مال فکری، برای مدت‌زمان مشخص و در مرزهای جغرافیایی معلوم است که می‌تواند انحصاری و یا غیرانحصاری باشد شامل می‌شود (patentoffice.ir، کانون پتنت ایران، دسترسی ۱۴۰۱/۰۲/۰۲). بنابراین کوشش صاحب‌مال نامشهود در جهت تجاری‌سازی و اجرایی کردن حقوق مربوط به مال نامشهود باید در فرایند ارزش‌گذاری لحاظ شود، در غیر این صورت نتیجه حاصل از ارزش‌گذاری از واقعیت به‌دور خواهد بود و دقت لازم را نخواهد داشت (ibid: 56). نکته‌ای کلیدی که بسیاری از محققان بر آن تأکید دارند، این است که معمولاً مدیران کسب‌وکار از ارزش واقعی سرمایه فکری خود به‌عنوان مالی ارزشمند، درک مناسبی ندارند. آن‌ها نمی‌دانند که مردم، منابع سازمانی و فرایندهای کسب‌وکار، می‌توانند موجب موفقیت راهبردی کاملاً جدید شوند. عمدتاً به‌منظور طراحی و توسعه راهبردهای جدید کسب‌وکار، مفاهیم نوینی چون مالکیت فکری، اهمیت خلاقیت در مالکیت فکری و در نهایت کاربردهای دارایی‌های فکری، در نظر مدیران کسب‌وکار کم‌رنگ است.

۲. تحلیل و بررسی قوانین و مصوبات ایران از حیث عنایت به ارزیابی و ارزش‌گذاری اموال

نامشهود

ارزش‌گذاری اموال نامشهود در ایران در دهه اخیر بیش‌ازپیش مورد عنایت بوده است. لیکن بررسی‌های پژوهش نشان‌دهنده وجود خلأ در منابع در دسترس جهت مطالعات علمی است، از آنجاکه مسئله مورد بررسی در نظام حقوقی ما در حال حاضر یک خلأ قانون‌گذاری را نشان می‌دهد، منابع حقوقی کثیری در دسترس پژوهشگران نیست.

بررسی‌ها نشان می‌دهد در راستای اجرای مصوبه ۲۰۷۰۰ هیئت وزیران در خصوص ارزش‌گذاری اموال نامشهود در سال ۱۳۹۹ (rc.majlis.ir)، مرکز پژوهش‌های مجلس، دسترسی ۲۰/۱/۱۴۰۲) تفاهم‌نامه مشترک همکاری بین معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و شورای عالی کارشناسان رسمی دادگستری به شماره ۳۸۹۳۶۵/۱۱ منعقد شد و در آن به اهمیت بالای ارزیابی و ارزش‌گذاری اموال نامشهود با توجه به رو به فزونی نهادن آن‌ها در اثر رشد کشور و جهان اشاره شد و هدف از انعقاد این تفاهم‌نامه حفظ حقوق مالکان اموال نامشهود و در رأس آن مالکان اموال فکری و حمایت از کسب‌وکارهای نوپا و دانش‌بنیان عنوان شد (پایگاه رسمی سامانه ارزش‌گذاری اموال نامشهود، sadan.isti.ir s، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰). در راستای اجرای این تفاهم‌نامه چند ماه بعد از سوی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری ایران دستورالعملی تحت عنوان دستورالعمل و ضوابط فعالیت و نظارت بر مؤسسات و شرکت‌های ارزش‌گذاری در حوزه دارایی‌های نامشهود به شماره ۴۴۴۵۲/۱۱ خطاب به وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه و بودجه صادر شد. با عنایت به اینکه معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری با همکاری سازمان برنامه و بودجه به موجب مصوبه شماره ۲۰۷۰۰ هیئت وزیران و اصلاحیه آن مأموریت داشت سامانه‌ای جهت ارزش‌گذاری و تدوین و اعلام ضوابط مربوط به اعطای مجوز ارزش‌گذاران و نظارت بر آن‌ها راه‌اندازی کند که به نظر می‌رسد برای سهولت کار در انجام این وظیفه، به همکاری با شورای عالی کارشناسان رسمی ترغیب شد و سامانه‌ای تحت عنوان «سادان»^۱ راه‌اندازی شد که در عمل نه در مورد ارزش‌گذاری اموال نامشهود به معنای خاص کلمه، بلکه صرفاً جهت تقاضای جواز ارزش‌گذاری توسط متقاضیان مورد بهره‌برداری قرار گرفت که به نظر می‌رسد صرفاً تکلیف به نوعی رفع شد که قابل توجیه باشد. علاوه بر این فهرست تخصص‌های موجود جهت تقاضای متقاضیان محدود و تعداد ارزش‌گذاران از سال ۱۳۹۹ تاکنون انگشت‌شمار

۱. سامانه ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود.

است که همه آن‌ها در تعداد تخصص‌های انگشت‌شماری فعالند و این یعنی مصوبه تا حدودی در زمینه پوشش تخصص‌های مختلف با شکست روبه‌رو شده است یا حداقل به موفقیت کامل نرسیده است؛ چراکه مجموعاً ۱۶ شرکت از سال ۹۹ تا ماه آخر ۱۴۰۱ جواز ارزش‌گذاری دریافت کرده‌اند و ۱۸ رشته تخصصی برای تقاضای ارزش‌گذاری تعریف شده که گاه تناقض عجیب و غیرقابل توجیهی دارد. مثال اینکه در بند ۷ فهرست منتشرشده در این سامانه عمده‌فروشی و خرده‌فروشی در کنار تعمیرات موتورسیکلت و وسایل نقلیه موتوری قرار گرفته است که مشخص نیست دقیقاً براساس چه توجیه و کارشناسی چنین فهرستی تهیه و منتشر شده و در رویه نیز باید متقاضی از بین این فهرست تخصص خود را بیابد و انتخاب کند. دستورالعمل ابلاغ‌شده در ماده ۲، دامنه صلاحیت آیین‌نامه از مالکیت صنعتی، ادبی، هنری تا حقوق ناشی از قرارداد و دانش فنی تخصصی و مصادیقی چون سرمایه انسانی، سازمان فکری و ارتباطی و ... را دربرگرفته است. بدیهی است که نهادی باید اجرای مصوبه را برعهده می‌گرفت و بر اجرای تفاهم‌نامه منعقدشده نظارت می‌کرد. در همین راستا کارگروه راهبری و نظارت بر ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود موجودیت یافت، لیکن به‌نظر می‌رسد این نهاد صرفاً بر روی کاغذ متولد شد و در همان حدود باقی ماند، چراکه امروزه در عمل جز نام و نشانی آشنا از آن کارگروه چیزی نمانده است. به‌موجب ماده ۳ تفاهم‌نامه منعقدشده با شورای عالی کارشناسان رسمی دادگستری، کارگروهی جدید با مأموریت بررسی صلاحیت متقاضیان ارزش‌گذاری تشکیل شد که متشکل از ۲ نماینده از سوی شورای عالی کارشناسان رسمی، ۲ نماینده از سوی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و یک نماینده از مرکز امور مشاوران، وکلا و کارشناسان قوه قضائیه بود. نخست قرار بود سازمان برنامه و بودجه مسئولیت همکاری با شورای عالی کارشناسان رسمی را برعهده گیرد که در جلسه هیئت وزیران معاونت علمی و فناوری با هدف حمایت از کسب‌وکارهای استارت‌آپی و دانش‌بنیان درخواست جایگزینی خود با سازمان برنامه و بودجه را مطرح کرد که مورد موافقت قرار گرفت و مصوبه اصلاحیه خورد و در این اصلاحیه سازمان برنامه و بودجه مأمور به همکاری با معاونت علمی و فناوری شد. بر این مصوبه و تفاهم‌نامه پژوهش‌پیشرو انتقاداتی دارد که در ادامه مطرح می‌شود. نخست باید توجه داشت که مصوبه بنابر نام‌گذاری که دارد به‌صراحت دنبال ارزش‌گذاری اموال نامشهود در طرح‌های سرمایه‌گذاری است و در ماده ۲ مصوبه ۲۰۷۰۰ به‌صراحت این مهم بیان شده است. پس نباید تصور کرد که این مصوبه به دنبال گره‌گشایی از اصل مسئله ارزش‌گذاری اموال نامشهود به صورت عام و عمومی است و درحقیقت این مصوبه کلیدی بر قفل‌های امور اقتصادی و تجاری دولت است. این صراحت را در ماده مذکور که مقرر می‌دارد دامنه مصوبه به

طرح‌های سرمایه‌گذاری محدود است که یک طرف آن دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری بوده و تمام یا بخشی از موضوع قرارداد انتقال یا تجویز بهره‌برداری از اصل یا منافع دارایی‌های نامشهود یا به‌عنوان آورده سرمایه‌گذاری ارائه شود یا دارایی نامشهود که تحت حمایت قوانین مرتبط با سرمایه‌گذاری خارجی وارد کشور شود یا خارج شود، می‌توان دریافت. ارزش‌گذاری اموال نامشهود گاه بنابر دعاوی خانوادگی ضرورت می‌یابد و گاه برای احتساب میزان دارایی دقیق در اداره شرکت‌های تجاری یا ادغام، انتقال و خرید و فروش آن‌ها. واضح است این مصوبه و آیین‌نامه‌های مربوط به آن بر این مسائل حاکمیت ندارند و البته که موارد مطرح‌شده جنبه تمثیلی دارد و چه بسیارند دعاوی که مصادیقی از اموال نامشهود در آن مطرح است و ارزش‌گذاری این اموال بر نتیجه و حکم نهایی دعوی تأثیر زیادی می‌گذارد که در این موارد با عنایت به خلأ قانونی و خروج موضوعی از حیطه حاکمیت این مصوبات عملاً اصحاب دعوی و رسیدگی‌کننده از سر بلا تکلیفی امر را به کارشناسان موجود ارجاع می‌دهد، در حالی که اموال مشهود و نامشهود در شیوه ارزیابی و ارزش‌گذاری بسیار باهم متفاوتند و حتی اوضاع و احوالی که بر یکی مؤثر است ممکن است بر دیگری تأثیر نداشته باشد یا تأثیر کمی گذارد و از سوی دیگر کارشناس نیز ناچار به انجام مأموریت است و این خلأ باعث عملکرد سلیقه‌ای می‌شود، روند دادرسی و حسابرسی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و خود همین اعمال سلیقه شخصی و گروهی در ارزش‌گذاری منشأ طرح دعاوی جدیدی می‌شود که برای دستگاه قضائی مشغله‌ساز و برای مردم هزینه‌بر است. در بخشی از این ماده که سخن از «آورده» به میان آمده است نباید تصور شود که این واژه به تمام شرکت‌های موضوع قانون تجارت برمی‌گردد و آن‌ها را تحت حمایت این مصوبه قرار می‌دهد؛ بلکه به نظر می‌رسد در اینجا نیز هدف حمایت از شرکت‌های دولتی بوده است.

بررسی ماده ۶ دستورالعمل اجرایی مصوبه ۲۰۷۰۰ نشان‌دهنده تفسیری جدید از مصوبه مادر است. در مصوبه اصلی که ریشه دستورالعمل اجرایی است شرط تقاضای مجوز ارزش‌گذاری داشتن نیروی متخصص توسط متقاضی مقرر می‌شود، اما قرار بر این بود که نیروی متخصص توسط مراجع صالح صادرکننده جواز کارشناسی تربیت شود. به نظر می‌رسد با تفسیر جدید این دستورالعمل وظیفه از روی دوش مراجع صالح به صدور جواز کارشناسی برداشته شده و جهت سهولت کار این مراجع و شاید نوعی رفع تکلیف بر دوش متقاضی جواز نهاده شده است که این خود ممکن است مفاسده‌هایی داشته باشد، چراکه توانمندی نهادهای دولتی بزرگ در تربیت نیروی متخصص به سبب کثرت منابع و امکانات در اکثر موارد از نهادهای خصوصی بهتر است، اما قطعاً

هزینه‌بر است و به‌نظر می‌رسد با لحاظ این ملاحظات این وظیفه از دوش این نهادها برداشته شده است.

در ماده مذکور برای رفع حاجات اقتصادی و تجاری دولت تصویب شده است دولت برای مراجعی که زیرمجموعهٔ قوهٔ مجریه نیستند تعیین کار و تکلیف می‌کند و مقرر می‌دارد که ایجاد و به‌روزرسانی کامل رشته‌ها و صلاحیت‌های مرتبط با ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود و افشای فهرست کارشناسان رسمی دارای صلاحیت را برعهدهٔ مراجعی غیر از زیرمجموعه‌های خود می‌کند و نیز مراجعی خارج از قوهٔ مجریه موظف به برگزاری دوره‌های آموزشی و کارآموزی و بازآموزی تخصصی همراه با تدوین منابع آموزشی شده‌اند. البته معاونت علمی و فناوری این خلأ را روی کاغذ با انعقاد تفاهم‌نامه‌ای که بررسی شد تقریباً رفع کرده است و به‌نظر می‌رسد حتی با قیدی که در دستورالعمل اجرایی آورده‌اند و تربیت نیروی متخصص را برعهدهٔ متقاضیان جواز ارزش‌گذاری گذاشته‌اند به‌کلی این تکلیف را بدون انجام رفع کرده‌اند.

مادهٔ ۴ بر اصول ارزش‌گذاری ازجمله ممانعت از تعارض منافع، بی‌طرفی و انجام ارزش‌گذاری با عنایت به اصول حسابداری به یکی از سه روش هزینه‌محور، بازارمحور و درآمدمحور با درنظر گرفتن بازار ملی و بین‌المللی، تحلیل شرایط مالی، تجاری و اقتصادی، ارزیابی ابعاد فناورانه و محاسبهٔ ریسک‌های مربوطه اشاره دارد. در این ماده مصادیق مالکیت فکری به صورت عام مشمول این مقررات شده‌اند.

اعتراض به ارزش‌گذاری و تعیین مرجع رسیدگی به آن یکی از اصول مهم این فرایند است که در قوانین چین و کرهٔ جنوبی درخصوص آن صراحت وجود دارد، لیکن این صراحت در مصوبهٔ مورد بررسی وجود ندارد. صرفاً در بند ب مادهٔ ۴ مهلت ده‌روزه‌ای به متقاضی جهت اعتراض داده شده است و نتیجهٔ اعتراض به نظر غیرقابل اعتراض مجدد است، چراکه تأکید شده این حق یک بار به متقاضی داده می‌شود.

تبصرهٔ بند «ت» مادهٔ ۴ این مصوبه، ارزش‌گذاری را منوط به رعایت الزامات و انجام اقدامات قانونی توسط سرمایه‌گذار برای بهره‌برداری از حمایت از دارایی‌های خود در ایران کرده است که این بخش از مصوبه دقیقاً مربوط به عوامل حقوقی است که بر امر مؤثرند. برای مثال پرداخت حق ثبت و ثبت اموال نامشهود نزد مراجع صالح که این قید را به ادبیات‌های مختلف در اغلب قوانین مربوط به ارزش‌گذاری در قوانین چین و کرهٔ جنوبی نیز می‌توان دید و نهایتاً مادهٔ ۱۱ این مصوبه ارزش‌گذار را ملزم به گزارش دقیق پایه و اساس ارزش‌گذاری از نحوه و روش کار تا عوامل مؤثر و توجیه‌کننده

نظر و نظر صریح و بدون ابهام ایشان کرده است که این مهم نیز مورد عنایت قوانین چین و کره جنوبی در حوزه ارزش‌گذاری اموال نامشهود بوده است.

در مردادماه ۱۴۰۱ مصوبه‌ای ای تحت عنوان حمایت از تولید، دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرین متأثر از شعار سال ۱۴۰۱ تصویب شد (qavanin.ir)، پایگاه رسمی قوانین ایران، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰) که در آن تأکید بر تشخیص ارزش و ارتقای سهم دارایی‌های نامشهود شرکت‌ها در نظام مالی و اعتباری شده است. بند «ب» ماده ۶ این مصوبه به شرکت‌های دانش‌بنیان اجازه داد که از محل ارزیابی دارایی‌های نامشهود خود توسط خودشان افزایش سرمایه به میزان ارزش مال نامشهود داشته باشند و الزام شدند که فرایند ارزش‌گذاری لزوماً از ارزش‌گذاران اموال نامشهود بهره برند و سازمان بورس هم مجاز شد صورت‌های مالی ابرازشده را ملاک عمل قرار دهد. درخصوص تسهیلات این ماده به نفع شرکت‌های دانش‌بنیان هیچ نقدی وجود ندارد. حتی شایسته‌تحمین نیز است که ارزش اموال نامشهود در این مصوبه بیش‌ازپیش مورد عنایت قرار گرفته است و حتی در تبصره ۲ ماده ۷ مصوبه مورد بررسی بانک‌ها مکلف شدند برای پذیرش وثایق نامشهود بسترسازی کنند که این دستور نیز شایسته‌تحمین است، اما در عمل سال ۱۴۰۱ گذشت و از سوی بانک‌ها اقدام مؤثری انجام نشد تا فعلاً این نوآوری در سکوت تا مدتی نامعین به فراموشی سپرده شود که این ضعف در نظارت و پیگیری مصوبات را آشکار می‌سازد. این مصوبه برای شرکت‌های دانش‌بنیان بسیار سودمند است، اما باز هم به عموم و شرکت‌های تجاری دیگر نفعی نمی‌رساند و خلاً موجود در این حوزه هنوز باقی است.

جهت تحکیم مبحث و حسن ختام این بخش شایسته است آخرین نسخه استاندارد حسابداری شماره ۱۷ مصوب سازمان حسابرسی در سال ۱۳۸۶ مورد بررسی قرار گیرد که درخصوص اموال نامشهود است که به تصریح خود مصوبه باید در حسابداری تمام دارایی‌های نامشهود به کار گرفته شود، مگر عمل به‌موجب استاندارد دیگری ضروری باشد (استاندارد حسابرسی شماره ۱۷ مصوب ۱۳۸۶ www.hma.ir، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰). نخست، ممکن است این تصریح مخاطب را به این نتیجه برساند که وجود خلاً قانونی انکارناپذیر است، اما با عنایت سازمان حسابرسی این خلاً تا حدودی در این استاندارد جبران شده که این تصور اشتباه است و دلیل رد این تصور در اساسنامه سازمان حسابرسی مصوب ۱۳۶۶ نهفته است. مطابق بند ۶ و ۷ اساسنامه این سازمان یک سازمان دولتی است که باید نیازهای دولت در حوزه حسابداری را رفع کند و حتی صلاحیت کار در حوزه شرکت‌های دولتی و بورسی هم دارد و شرکت‌ها و واحدهای تابعه بخش عمومی را نیز شامل می‌شود (rc.majlis.ir، مرکز پژوهش‌های مجلس، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰). پس باز هم دولت

نیازهای خود را رفع می‌کند و اساس کارهای تجاری و اقتصادی خود را بر تخصص متخصصان بنا می‌کند، اما این نهاد دولتی که صلاحیت عام ندارد بدیهی است استانداردهای مصوب آن نیز نفعی بر عموم و شرکت‌های تجاری موضوع قانون تجارت که دولتی و بورسی نیستند نرساند، پس وجود این نهاد و استانداردهای آن نیز خلأ موجود را حتی کم‌تر نیز نمی‌کند.

۳. تحلیل و بررسی قوانین و مصوبات جمهوری خلق چین از حیث عنایت به ارزیابی و ارزش‌گذاری اموال نامشهود

ماده ۲۷ قانون شرکت‌های چین صراحتاً مقرر می‌دارد سهامداران می‌توانند سهم سرمایه را به صورت دارایی‌های نامشهود با تکیه بر حقوق مبتنی بر مالکیت فکری فراهم آورند، به شرط اینکه قابل ارزیابی و ارزش‌گذاری و قابل انتقال باشد و سایر قوانین و مقررات سهم سرمایه قرار گرفتن آن را منع نکرده باشد (Companies Law of the People's Republic of China, www.npc.gov.cn, Accesed 2023/04/18)

تعریف این قانون از اموال نامشهود مشابه تعریف استانداردهای حسابداری بین‌المللی است شاید این یک ابتکار جدید نباشد، اما در زمان تصویب خود ابتکار و نوآوری حساب می‌شده که اکنون نیز به قوت باقی است و لیکن برای رفع سایر حاجات مربوط به ارزش‌گذاری اموال نامشهود و مثلاً همین مورد که تصریح شد لازم است ارزش‌گذاری انجام شود. آیین‌نامه ارزیابی اموال نامشهود جمهوری خلق چین که از اول جولای ۲۰۰۹ لازم‌الاجرا شد مقررات جامعی در حوزه ارزش‌گذاری ارائه کرد. این آیین‌نامه در ۳۴ ماده به منظور تنظیم تجارت در حوزه ارزیابی اموال نامشهود با نیت حفظ منافع عمومی و منافع مشروع اشخاص تدوین شده است که مؤخر نسبت به قانون شرکت‌های چین محسوب می‌شود. مقنن برای تخصص‌گرایی در ماده ۳ این قانون تصریح می‌کند که ارزیاب‌ها باید افراد متخصصی باشند که نظر تخصصی حرفه‌ای در مورد مال مورد ارزش‌گذاری ارائه دهند و در مواد ۸ تا ۱۳ این قانون شرایط ارزیاب‌ها تصریح شده است. مثال اینکه باید متخصص امر مورد رسیدگی باشند، لزوماً از کارشناسان خبره و متخصص مستقل و امین حوزه بهره‌برند. در ارزیابی‌ها اوضاع و احوال دقیق مال و مالک و کشور را در نظر گیرند و غیره و دست ارزیاب برای بهره‌بردن از تخصص متخصصان دیگر باز گذاشته شده، اما موظف است بر آن‌ها نظارت کند و نظرات آن‌ها را نیز در صورت ارزش‌گذاری قید کند و مستندات مستدل برای نظرات ابرازشده به گزارش ملحق سازد. ماده ۱۸ این قانون تأثیرات ملی و فراملی بر ارزش اموال نامشهود را به رسمیت شناخته و ارزش‌گذاران را ملزم به تأثیر دادن این عوامل در ارزش‌گذاری کرده

است. علاوه بر آن عوامل حقوقی مؤثر بر مال نامشهود همچون طول عمر مفید که قانون از مال حمایت می‌کند و عوامل احتمالی مربوط به مالکیت فکری اموال نامشهود نیز باید مورد عنایت قرار گیرد که به صراحت مورد تأکید قرار گرفته است. این قانون در فصل ۴ به الزامات حین ارزیابی می‌پردازد و در ماده ۲۰ خود قانون به صورت تمثیلی دلایل توجیه ارزش‌گذاری را ذکر می‌کند که از جمله تأمین سهم سرمایه‌ای، انتقال و استفاده مجاز از مال نامشهود، مزایده، دعاوی و تعهدات و امور مالی و مالیاتی را نام می‌برد. نکته مهم این است که مقنن به دنبال حصر موضوع نبوده و عمومیت برای مقنن اولویت بوده است که باعث می‌شود قانون چتر حمایتی خود را بر سر عموم ملت و اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری بگستراند و اینکه با عنایت به تجویز استفاده از شیوه‌های معتبر رایج حسابداری که همان استانداردهای بین‌المللی است روش کار نیز تعیین کرده است و تقریباً مانند کره جنوبی اجازه نداده است خلأ خاصی باقی بماند. در ماده ۲۱ قانون نیز ارزیابان موظف شدند که دقیق و بدون ابهام در گزارش مستند و مستدل نظر دقیق و صریح خود را بیان دارند و موظف هستند مال مورد ارزیابی را از حیث ثبت در مراجع قانونی و مدت حمایت قانونی بررسی کنند و در بند ۱ این ماده مالک به ثبت و شناسایی قانونی حقوق بر اموال نامشهود دعوت شده و این اقدام مالک مقدمه ارزش‌گذاری تلقی شده است که بدون انجام آن طی مسیر مقدور نیست. بند ۴ همین ماده نیز به ارزیاب دستور می‌دهد اقدامات مالک در جهت صیانت از حقوق خود را در ارزیابی تأثیر دهد، از جمله مقررۀ بند ۱ که بیان شد و در این بخش عوامل حقوقی مؤثر بر ارزش‌گذاری خود را نشان می‌دهد و بر ارزش مال تأثیر می‌گذارد. مواد ۲۲ و ۲۳ متأثر از رشد جهان است و به ارزیاب توصیه کرده است که شرایط بنگاه اقتصادی یا شخص حقوقی و مال را در کنار شرایط اقتصاد کلان ملی و بین‌المللی و اوضاع احوال سیاسی بسنجد و مأموریت را تک‌جانبه صرفاً در بُعد حسابداری پیش نبرد. China Intangible Assets Valuation Law, (www.cnipa.gov., Accessed 2023/04/18). البته به نظر می‌رسد این چنین عام نگاشتن ماده‌های یک قانون سنتی نادرست باشد، چراکه ارزیاب را دچار سردرگمی خواهد کرد و احتمالاً مخاطب با این سؤال روبه‌رو می‌شود که آیا مقدور است فردی هم متخصص ارزش‌گذاری در حوزه‌ای خاص باشد و هم اقتصاددان و حسابرس و خبیره حوزه علوم سیاسی؟ که این سؤال و ابهام برحق بود اگر مقنن اجازه استفاده از متخصصان دیگر را نمی‌داد، اما این اجازه به صراحت داده شده است فقط ارزیاب را موظف کرده‌اند که بر آن‌ها نیز نظارت کند و این اقدام قطعاً هزینه کار را چندبرابر خواهد کرد، اما به همان میزان دقت و اعتبار مأموریت ارزش‌گذاری را بالاتر خواهد برد. در ماده ۲۴ ارزیاب مجاز شده است از روش‌های متداول حسابداری بین‌المللی در امور

ارزش‌گذاری اموال نامشهود به‌صورت ترکیبی هم استفاده کند و قدرت مانور خوبی به ارزیاب اعطا شده است. این قانون به‌صورت ضمنی منافع دولت را در نظر گرفته و ارزیاب را به افشای اطلاعات اموال نامشهود و ارزیابی و ارزش‌گذاری آن جهت مصارف مالی و مالیاتی حکومت موظف کرده است. البته تأکید شده اطلاعات محرمانه باید محرمانه بماند. ابتکاری که این قانون دارد این است که ارزیاب باید تاریخچه مال را قید کند، سپس اوضاع کنونی به همراه نظرات تخصصی در خصوص ارزش مال را مکتوب کند و بعد از آن در خصوص آینده مال نظرات مستدل تخصصی ارائه دهد که در نوع خود اقدامی جدید و جالب است و حتی ارزیاب را چنان امین دانسته که تجویز کرده با تشخیص خودش عوامل سیاسی و اقتصادی کلان در آینده را نیز بر این توصیف‌ها تأثیر دهد. این فراغت بال ارزیاب چاقوی دو لبه است که هم می‌تواند سودمند باشد و هم دست ارزیاب را برای اعمال سلیقه و احتمالاً نفوذ باز گذارد و به نظر با این شیوه اقدامی مفسده‌زا به نظر می‌رسد و شاید بهتر بود در این توصیفات استعلامات خاصی ملاک قرار می‌گرفت به‌خصوص در مورد توصیفات مربوط به آتیه که حداقل صریحاً این مهم تجویز نشده است. البته قانون‌گذار مدام تأکید می‌کند گزارش شفاف و مستند و مستدل باشد، اما امور کلان اقتصادی و سیاسی مستندات محکمه‌پسند قابل الحاق زیادی در همان حین ممکن است نداشته باشند. در مطالعه رویه تجاری مواجه شدیم با ترفند هوشمندانه شرکت‌های چینی که برای انتقال فناوری به چین از خارج از کشور و جبران ضعف‌های فنی یا تقویت مزایای فنی تخصصی یا کاهش خطرات احتمالی برای شکوفایی اموال فکری و انجام معاملات پرسودتر برخی اموال نامشهود خود را تحت حمایت نظام‌های حقوقی دیگر می‌برند. این اموال اغلب اموال فکری هستند که عامدانه ذیل حمایت نظام‌های مالکیت فکری کشورهای اروپایی و آمریکا برده می‌شوند تا جمیع اقدامات منتهی به رشد اقتصاد این کشور شود. در این مسیر اگر ادغام یا فروش این بنگاه‌های اقتصادی مطرح شود امر ارزش‌گذاری اموال به‌ویژه اموال نامشهود و اغلب اموال فکری قطعاً ضروری خواهد بود. بررسی رویه ادارات مالیات چین نشان‌دهنده این است که کشور چین هر مال غیرمشهود را که ارزش مادی داشته باشد به رسمیت می‌شناسد و آن را ثبت می‌کند و مورد حمایت قرار می‌دهد (Fang et al., 2017: 11).

کشور چین در خصوص تربیت متخصصان ارزش‌گذاری و ارزیابی اموال نامشهود تقریباً مشابه ایران عمل کرده است، البته با این تفاوت که حقیقتاً برای چین اموال نامشهود بسیار مهم و باارزش است. در این کشور شرکت‌هایی با اخذ جواز از ادارات مالیات و پس از طی مراحل قانونی مجاز به تربیت ارزیاب و ارزش‌گذاری و ارزیابی اموال نامشهود می‌شوند. این نهادها مرکز اجتماع

متخصصان خبره هستند و برای مثال معروف‌ترین مؤسسه در پکن به نام ژونگدوگومای است که دامنه تخصص متخصصان آن از ارزیابی ارزش خود کارآفرین و نیروی کار او تا اسرار و دانش فنی و حقوق امتیازی و توزیعی و حتی فهرست مشتریان وفادار را شامل می‌شود که این مأموریت را طبق استانداردهای حسابداری بین‌المللی و براساس مقررات قانونی که مورد بررسی قرار گرفت و قانون شرکت‌ها و در مواردی که مربوط به دادرسی باشد، مانند پرونده‌های اختلافات خانوادگی با عنایت بر قوانین همان حوزه انجام می‌گیرد. در چین سامانه ویژه‌ای مختص اموال نامشهود مورد تجویز قانون‌گذار قرار نگرفت و همان نظام سنتی ادارات مالیات راهگشاست که البته ذکر این نکته ضروری است که نظام سنتی این کشور از نظام‌های به اصطلاح مدرن خیلی از کشورهای درحال توسعه، توسعه‌یافته‌تر و پیشرفته‌تر است.

۴. بررسی تحلیلی قوانین و مصوبات کره جنوبی از حیث توجه به ارزیابی و ارزش‌گذاری اموال نامشهود

پژوهش در مقررات و مصوبات کره جنوبی به‌عنوان کشوری پیشرفته که مقصد فعالیت‌های تجاری و صنعتی بزرگ‌ترین نشان‌های تجاری جهانی است، نشان‌دهنده توجه ویژه به اموال نامشهود به‌ویژه اموال فکری است. این حرمت تا جایی برای قانون‌گذار مهم است که حتی در قوانین خود صراحت در ذکر و بیان آن داشته است. اموال فکری بیش از هر نوع مال نامشهود دیگری در کره جنوبی مورد عنایت بوده و قانون جامع مستقلی برای صیانت از آن تصویب شده است و دولت نیز مدام با به‌روزرسانی آیین‌نامه‌های اجرایی آن می‌کوشد خلأهای آن را برطرف کند. فاصله میان به‌روزرسانی‌ها گاه چند ماه است که واقعاً قابل‌تحسین است. این عزم راسخ و احترام ویژه به اموال نامشهود نشان‌دهنده تفکر و ذهنیت غنی است که مخاطب را به وجد می‌آورد؛ برای مثال هدف از تصویب قانون چارچوب مالکیت فکری کره جنوبی مصوب ۲۰۱۷ که از ۲۰۱۸ به اجرا درآمده است، نمایان ساختن ارزش‌های فکر و مال فکری در جامعه کره ذکر شده و اصول جامع و کاملی برای صیانت از این اموال تصویب کرده است. مطالعه تعریف کره جنوبی از مالکیت فکری و اموال نامشهود فکری که جزئی از اموال نامشهود هستند نشان‌دهنده میزان توجه حاکمیت به تفکر و محصولات فکری انسان‌هاست. این قوانین در دل خود مدام متذکر می‌شوند که به دنبال ترویج استفاده از مالکیت اموال فکری نیز هستند و دولت را مدام به مأموریت‌هایی درباره حمایت از مالکان دارایی‌های فکری نامشهود موظف می‌کنند. چنین تفکر والایی حتی در قوانین غرب نیز بسیار کم‌تر دیده می‌شود. این مثال از میزان عنایت حاکمیت کره جنوبی به دارایی‌های نامشهود

دلالت دارد. نوآوری قابل‌تحسین و تشویق‌کره جنوبی ابتکار بیمه اموال نامشهود و حتی تعیین تکلیف و مأموریت و الزام دولت به تأمین مالی برای شکوفایی اموال نامشهود است که با همین واژه‌ها قوانین کره جنوبی در این خصوص مزین به نوآوری‌های خلاقانه شده است و گوشه‌ای از علت جذابیت کره جنوبی برای سرمایه‌گذاری بنگاه‌های چندملیتی را نمایان می‌سازد. در ماده ۲۵ قانون مورد بررسی این موارد به‌صراحت ذکر شده است و ماده ۲۸ دولت را به ایجاد سامانه دقیق ارزیابی و ارزش‌گذاری اموال نامشهود موظف کرده است. این مأموریت جهت استفاده عموم ملت کره جنوبی و شرکت‌های تجاری از سوی قانون‌گذار به دولت محول شده است و نه اینکه دولت برای اشخاص خاصی این نظام هماهنگ را تدوین کند. دولت موظف شده است نظام موردبحث را مورد عنایت و حمایت ویژه قرار دهد تا در امور مالی، مالیاتی و معاملاتی مورد بهره‌برداری قرار گیرد و همچنین دولت به‌عنوان متولی اداره پژوهش‌ها و دانشگاه‌ها و آموزشگاه‌ها مأمور به تربیت متخصصان ارزیابی و ارزش‌گذاری اموال فکری و نامشهود شده است. صراحت قانون‌گذار در ابلاغ مأموریت به دولت جلوه زیبایی از اقتدار حاکمیت در صیانت همه‌جانبه از دارایی‌های نامشهود ملت را نمایان می‌سازد (Jee & Sohn, 2023: 9). قانون‌گذار حکیم در حدی عنایت ویژه داشته است که به دولت اذن داده که استانداردهای بین‌المللی معتبر درخصوص ارزش‌گذاری اموال نامشهود را به این مصوبات ملحق سازد و مورد اجرا و بهره‌برداری قرار دهد. به‌نظر می‌رسد قانون‌گذار تمام تلاش خود را به کار گرفته است که قانونی بدون خلأ عرضه دارد، اما حکمت وی حکم کرده است که خلأ احتمالی با تخصص نهفته در استانداردهای رایج و معتبر بین‌المللی پوشش داده شود و به‌عنوان تکلیف مهم‌تر دولت را به ارائه گزارش جامع در صورت بهره‌برداری از این استانداردها موظف کرده است تا وظیفه نظارتی خویش را به نحو عالی به اجرا گذارد. آنچه بیان شد در ماده ۳۰ قانون مورد تصریح قرار گرفته است. ماده ۳۱ قانون دولت را به جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل، پردازش و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی جامع درمورد اموال نامشهود فکری موظف می‌کند و این سامانه مورد بهره‌برداری حاکمیت و ملت قرار می‌گیرد، اما به صورتی که اطلاعات محرمانه، محرمانه بماند. سامانه‌ای که راه‌اندازی شده است در عمل اموال نامشهود را دربرگرفته و کامل‌تر از حد وصف قانون‌گذار است. شیوه عملکرد را وقتی مورد قیاس قرار دهیم با نوع عمل به مصوبه ۲۰۷۰۰ هیئت وزیران جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۹ به‌وضوح متوجه میزان عنایت حکومت کره جنوبی و عدم توجه کافی به اموال نامشهود در ایران می‌شویم. دولت کره جنوبی برای رفع حاجات خود نکوشیده و قانون‌گذار درمورد اموال نامشهود غفلت نکرده است. رویه این است که حتی الامکان یک قانون برای همه مصوب شود و مجری دولت یا محاکم باشند. تفکر ارزشمند

و والای قانون‌گذار حکیم کره جنوبی در ماده ۳۲ قانون مورد بررسی مجدد نمایان می‌شود، چندانکه دولت به حمایت از اقلیت‌های اجتماعی و اقتصادی چون صیادان و کشاورزان یا معلولان و سالمندان، که ممکن است مال نامشهودی داشته باشند، موظف شده است. دولت را موظف کرده‌اند که در واپایش اموال نامشهود به این اقشار مساعدت رسانند. ماده ۳۴ از حقوق زنان بر اموال نامشهود خود سخن به میان آورده که در نوع خود کم‌نظیر است که قانونی چنین وسیع و دقیق تمام تلاش خود را جهت رفع نیازهای ملت به کار گیرد. دولت به‌صراحت موظف به حمایت از اموال نامشهود فکری زنان شده است. نیک می‌دانیم فرهنگ‌ها و هنجارهای اجتماعی در قانون‌گذاری مؤثر است، اما این هنجارها نباید باعث انزوای ملتی شود ما این درس بزرگ را نه از توسعه اقتصادی کره جنوبی بلکه از مواد قوانین ریزودرشت آن می‌توانیم بیاموزیم. در ماده ۳۶ قانون مورد بررسی بیان شده است دولت باید سیاست‌های لازم برای هماهنگ‌سازی نظام مالکیت فکری به‌عنوان عضو بزرگ خانواده اموال نامشهود با معاهدات و هنجارهای فراملی را تهیه و تدوین کند تا قدرت صیانت از اموال نامشهود فکری در خارج از جمهوری کره نیز به قدرت مقدور باشد و در تبصره همین ماده دولت موظف به همکاری با سازمان‌های رسمی فراملی در این خصوص شده است و حتی دولت را موظف به پژوهش در حوزه بررسی و تجزیه و تحلیل مؤثر و منظم آثار این اقدامات کرده‌اند. با ماده ۲۸ این قانون دولت کره قدرت می‌یابد که از دستورالعمل‌های سازمان همکاری و توسعه اقتصادی برای ارزش‌گذاری اموال نامشهود استفاده عملی و مؤثر کند. در راستای توضیح مختصر باید بیان داشت که این سازمان که مقر آن در پاریس است از ۳۷ عضو تشکیل شده است که متعهد به اصول دموکراسی و اقتصاد آزادند.

ماده ۳-۶ مصوبه اجرایی قانون کنترل مالیاتی کره جنوبی بر روش‌های رایج حسابداری در خصوص اموال نامشهود تأکید می‌کند و اجرای دستورالعمل‌های قیمت‌گذاری بین‌المللی را مورد تأکید قرار می‌دهد و اجرای آن به‌صورت عام تجویز شده است. بنابراین خلأ شدید قانونی در کره جنوبی در خصوص ارزش‌گذاری اموال نامشهود وجود ندارد و اگر هم روزی خلأ خاصی با پیشرفت جهان و کشور به وجود آید، آزادی عمل داده‌شده به دولت زیر نظارت قانون‌گذار با تکیه بر اصول بین‌المللی و تخصصی معتبر و رایج آن را رفع خواهد کرد .

(regulations of South Korea, <https://www.law.go.kr>, Accessed 2023/04/18)

نتیجه

با اثبات اهمیت مبحث مرتبط با حقوق جمعی و فردی ملت و خلأهای موجود در نظام حقوقی ایران که بر دنیای کسب‌وکار و تجارت و سایر ابعاد حقوقی زندگی مردم تأثیرگذار است، پژوهش در راستای وظایف ذاتی خویش در ادامه به ارائه پیشنهاداتی می‌پردازد که حاصل تحقیق در تجارب موفق کشورهای پیشرو است. نخستین انتظار این است که مجلس شورای اسلامی با ورود تخصصی به مسئله اموال، ارزش‌گذاری اموال و تجدید ارزیابی اموال زمینه پرداختن به مسئله مهم ارزیابی و ارزش‌گذاری اموال نامشهود را نیز فراهم آورد. لازم است در نظام قانون‌گذاری ایران همانند چین و کره جنوبی این اموال را با ذکر دقیق مشخصات و ویژگی‌ها و انواع قابل قبول و شناسایی شده آن تعریف و تشریح کنیم. سپس از باب اهمیت این نوع دارایی‌ها ارزیابی و ارزش‌گذاری آن برای اشخاص به‌عنوان تکلیف تعیین شود. این مهم در رویه پیش‌تازان این عرصه به‌وضوح قابل مشاهده است. پس از ایجاد بستر شناسایی شفاف و صریح قانونی می‌تواند این قانون ورود به جزئیات مهم داشته باشد که در ادامه شرح داده می‌شود. رویه فعلی در ارزش‌گذاری اموال نامشهود ارجاع امر به کارشناسان رسمی است. با توجه به سیاست‌های کلی می‌توان چند رویه پیش‌گرفت. نخست اینکه، رویه کنونی را با انجام آموزش‌های تخصصی به متخصصان هر حوزه از شاخه‌ها و زیرشاخه‌های اموال نامشهود بهتر از پیش ادامه داد و در این مسیر نظارت شدیدی با استفاده از فناوری‌های روز همانند سامانه‌هایی شبیه بلاک‌چین که بر پایه هوش مصنوعی و غیر قابل دستکاری طراحی شوند استفاده کرد و نیز به مرور زمان متخصصان را جذب و بورسیه کرد. این فرایند به مرور زمان می‌تواند در نظارت بر مالیات‌ها نیز مؤثر باشد و با تعیین ارزش دقیق هر مؤدی مالیات ایشان را دقیق‌تر و عادلانه‌تر تعیین کرد. در این خصوص استفاده از هوش مصنوعی به جای کاربر انسانی احتمال خطا یا نفوذ انسانی بر نظام ارزش‌گذاری و نظارت بر آن را به شدت کاهش خواهد داد که مورد عنایت کشورهای پیشرو از جمله چین و آمریکا بوده است و در این راستا سرمایه‌گذاری‌های مؤثر کلانی انجام شده است و نتایج درخشان آن کاملاً مشهود است؛

دومین راهکاری که می‌توان در پیش‌گرفت، بازنگری کلی اساسنامه سازمان حسابرسی و اصلاح کلی دامنه صلاحیت این نهاد در بخش ارزش‌گذاری است که نهاد مذکور صلاحیت ورود به فرایند ارزش‌گذاری تمامی اموال دولتی، غیردولتی و اموال اتباع بیگانه را با همکاری کارشناسان رسمی دادگستری در رشته‌های مرتبط مورد نیاز داشته باشد. در ادامه ضرورتاً لازم است حداقل صلاحیت ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود دولتی ملاحظاتی انجام گیرد و در ادامه نهادی ملی جهت ارزش‌گذاری و ارزیابی اموال به‌صورت مستقل با ترکیبی از کارشناسان رسمی متولی امر

کارشناسی، از جمله کانون کارشناسان رسمی، سازمان حسابرسی و سازمان نظام مهندسی ایجاد کرد تا صلاحیت ارزیابی، ارزشگذاری و تجدید ارزیابی دارایی‌های نامشهود دولتی، غیردولتی و دارایی‌های اتباع و شرکت‌های چندملیتی در ایران را برعهده گیرد. این نهاد تخصصی مستعد در کشورهای پیشرو به نام‌های مختلف در جذب و تربیت نیرو سه رویکرد کلی می‌تواند در پیش گیرد: نخست، بهره‌برداری از ظرفیت کارشناسان رسمی دادگستری است که رویه کنونی نیز همین است، اما اغلب فاقد آموزش‌های حرفه‌ای واجد تجربه عملی قابل احراز، رویه واحد، روش کار مشخص، نظارت لازم بر عملکرد و تبعاً مرتکب اعمال سلیقه هستند؛ راهکار دوم، استفاده از منابع انسانی موجود با آموزش‌های تخصصی با ایجاد تشکیلات مستقل است که به نظر می‌رسد ایجاد چنین نهادی موازی کاری محسوب شود و به صلاح هم نباشد؛ راهکار سوم، تربیت نیروی انسانی متخصص بدون نیاز به تشکیلاتی خاص است که می‌توان ترکیبی از میان کارشناسان واجد تجربه عملی قابل احراز اعم از حقوق، حسابداری و حسابرسی و سایر رشته‌های تخصصی مرتبط برگزید. این رویه در کشورهای پیشرو هم در حال اجراست. چه بسا تضادی نیز بین این نهاد با کارشناسان رسمی دادگستری نباشد، چراکه این نهاد صرفاً وظیفه ارزیابی و ارزشگذاری را برعهده می‌گیرد و می‌تواند تحت نظر کانون کارشناسان و یا وزارت دادگستری اقدام کند.

ایجاد واحد درسی تحت عنوان «حقوق دارایی‌های نامشهود و نحوه ارزشگذاری با ترکیبی از سرفصل‌های مالی، حقوقی، مالکیت فکری و سایر مباحث مرتبط» در برنامه درسی برخی رشته‌های کارشناسی مرتبط با موضوع مورد بحث و همچنین آموزش‌های علمی لازم در حین اشتغال به کارشناسان رسمی مرتبط و بهره‌گیری از کارشناسان باتجربه مرتبط با مباحث مالکیت فکری نیز کاملاً در حصول نتایج مقرون به واقع، مؤثر خواهد بود.

نکته پایانی آنکه تجربه بررسی پرونده‌های قضائی و یا درخواست‌های ارزشگذاری و یا تعیین خسارت و حتی ارزیابی، خصوصاً با میزان تفاوت فاحش مقوم، حکایت از آن دارد که بی‌توجهی به مباحث حقوقی و نیز مباحث مالکیت فکری در مبانی کارشناسی اموال موضوع بحث و عدم انطباق مراتب با مقررات مربوطه، از جمله نکات قابل اهمیتی است که چه بسا موجب طی روندی نادرست و در نتیجه اجحاف در حقوق طرف یا طرفین موضوع مورد کارشناسی ارزشگذاری، ارزیابی و تعیین خسارت‌های غیرقابل انطباق با یا مقرون با واقع شده و باعث تضییع حقوق اشخاص مشمول، اعم از حقوق خصوصی یا حقوق عمومی را فراهم می‌کند.

منابع

الف) منابع فارسی

- امانی، تقی (۱۳۸۳)، **قوانین و مقررات حقوق مالکیت فکری**، تهران: بهنامی.
- پژوهشگاه حوزه و دانشگاه (۱۳۹۳)، **مبانی اقتصاد اسلامی**، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
- تراسبی، دیوید (۲۰۰۱)، **اقتصاد و فرهنگ**، ترجمه کاظم فرهادی، تهران: نشر نی.
- توکلی، محمدمهدی (۱۴۰۰)، **حقوق مدنی ۱**، تهران: مکتوب آخر.
- داب، موریس (۱۹۰۰)، **تئوری‌های ارزش و توزیع از آدم اسمیت**، ترجمه حبیب‌الله تیموری، تهران: نشر نی.
- دهقان، حبیب‌اله، حمیدرضا وکیلی فرد، احمد یعقوب‌نژاد، و فریدون رهنما رودپشتی (۱۳۹۶)، «عوامل مؤثر بر دارایی‌های نامشهود و بررسی نقش آن‌ها در اقتصاد دانش‌بنیان (مطالعه موردی: شرکت‌های بورسی ایران)»، **مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی**، شماره ۱(۳).
- رضواصالی، محمود و راحله‌سادات رجالی (۱۳۹۱)، **ارزش‌گذاری دارایی‌های فکری**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه قم، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- سلطانی‌گرددفرامرز، حامد (۱۳۹۰)، «تجاری‌سازی؛ عاملی مؤثر در رشد بنگاه‌های دانش‌بنیان و توسعه اقتصاد ملی»، **پارک فناوری پردیس**، سال ۹، شماره ۲۶.
- صفایی، سید حسین (۱۳۷۹)، **دوره مقدماتی حقوق مدنی**، تهران: میزان.
- صفایی، سید حسین (۱۳۸۲)، **دوره مقدماتی حقوق مدنی**، تهران: میزان.
- عارف‌منش، زهره، و علی رحمانی (۱۳۹۴)، «ارائه مدلی جهت ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران»، **حسابداری مدیریت**، شماره ۸(۲۶).
- عزیزخانی، مسعود و نوراله خدادادی (۱۳۸۷)، «بررسی تأثیر هزینه تبلیغات بر ارزش نامشهود واحد تجاری در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران»، **مطالعات تجربی حسابداری مالی**، شماره ۶(۲۴).
- کرباسی‌ور، علیرضا و سعیده یاردل (۱۳۹۰)، «ارزیابی ارزش ویژه نام و نشان تجاری و عوامل مؤثر بر آن از دیدگاه مصرف‌کننده (ارائه الگوی تحلیلی)»، **پژوهشگر (مدیریت)**، شماره ۸(۲۱).
- کریمی، عباس و محمدمعین اسلام (۱۳۸۷)، «رهن اموال فکری»، **مطالعات حقوق خصوصی (حقوق)**، شماره ۳۸(۲).
- کشاورز حداد، شبنم (۱۳۹۸)، **دارایی‌های نامشهود در شرکت‌های تجاری**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- ماجیانی، بهرام (۱۳۷۷)، **حمایت کیفری از حقوق پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۷)، **نظری به نظام اقتصادی ایران**، تهران: صدرا.
- هاشمی، علی (۱۳۸۶)، **رابطه کیفیت و قیمت**، زنجان: سوره.

ب) تارنما

- «مدیریت و توسعه دارایی فکری»، تاریخ دسترسی ۱۴۰۰/۱۱/۱۳ <<https://patentoffice.ir/paper/4744>>
- «تجاری سازی دارایی های فکری و نقش آن بر عملکرد اقتصادی»، تاریخ دسترسی ۱۴۰۰/۱۱/۱۵ <<https://patentoffice.ir/paper/4700>>
- فرابورس ایران، دسترسی ۱۴۰۱/۰۲/۰۶، <<https://www.ifb.ir/News.aspx?id=1534>>
- مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، دسترسی ۱۴۰۱/۰۲/۰۲ <<https://rc.majlis.ir/fa/law/show/95084>>
- «آیین نامه ارزش گذاری اموال نامشهود در طرح های سرمایه گذاری - مرکز پژوهش های مجلس»، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ <<https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1018803>>
- «تفاهم نامه همکاری معاونت علمی و شورای عالی کارشناسان»، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ > <<https://sadan.isti.ir/terms-and-conditions>>
- «آیین نامه حمایت از تولید دانش بنیان و اشتغال آفرین در حوزه اقتصاد - پایگاه رسمی قوانین کشور ایران»، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ <<https://qavanin.ir/Law/TreeText/298788>>
- «اساسنامه سازمان حسابرسی - مرکز پژوهش های مجلس»، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ <<https://rc.majlis.ir/fa/law/show/91388>>
- «استاندارد حسابداری سازمان حسابرسی شماره ۱۷ مصوب ۱۳۸۶»، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ <https://www.hma.ir/AttachFiles/SContent/2014/1_17.pdf>
- «مدیریت و توسعه دارایی های فکری - کانون پتنت ایران»، دسترسی ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ <<https://patentoffice.ir/paper/4744>>

ج) منابع انگلیسی

- Gordon, V. S. (2004), **Russel L Parr, Intellectual Property: Licensing, Joint Venture Profit Strategies**, 3rd edition, New Jersey, John Wiley & Sons.
- Cohen, J. A. (2011). **Intangible assets: valuation and economic benefit** (Vol. 273), John Wiley & Sons.
- Jeffrey, H. M. (2000), **An Overview of Intellectual Property and Intangible Asset Valuation Models**, University of Dayton School of Law.
- Jee, S. J., & Sohn, S. Y. (2023), "Perceived importance of intellectual property protection methods by Korean SMEs involved in product innovation and their value appropriation", **Journal of Small Business Management**, No.61(6).
- Jolly, V. (1997), **Commercializing New Technologies, Getting from Mind to Market**, Harvard Business School Press.

- Paul, F., & D. Orozco (2006), "Intangible Asset & Intellectual Property Valuation: A Multidisciplinary Perspective", Retrieved from www.Ipthought.com.
- Saragih, R. V., & W. S. Widiarty (2023), "Intellectual Property Rights as Bank Credit Guarantee", **International Journal of Artificial Intelligence Research**, No.6(1.2).
- Fang, L. H., J. Lerner & C. Wu (2017), "Intellectual property rights protection, ownership, and innovation: Evidence from China", **The Review of Financial Studies**, No.30(7).

د) منابع

- Companies Law of the People's Republic of China, http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/xinwen/2018-11/05/content_2065671.htm , Accessed 2023/04/18.
- China Intangible Assets Valuation Law, <https://www.cnipa.gov.cn>, Accessed 2023/04/18.

ه) منبع کره‌ای

- Collection of laws and regulations of South Korea, <https://www.law.go.kr>, Accessed 2023/04/18.

